

Małgorzata Sztąberska

"Masovia. Pismo poświęcone dziejom Mazur" T. 1, 1997 ; T. 2, 1999 ; T. 3, 2000 ; T. 4, 2001 ; T. 5, 2002 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 383-385

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE i OMÓWIENIA

Masovia. Pismo poświęcone dziejom Mazur, 1997, t. 1, ss. 235; 1999, t. 2, ss. 354; 2000, t. 3, ss. 274; 2001, t. 4, ss. 216; 2002, t. 5, ss. 260, wyd. Archiwum Mazurskie w Giżycku.

Znaczące miejsce we współczesnych badaniach historycznych zajmuje tzw. historia regionu. Naturalną konsekwencją postępującego rozwoju tej dziedziny historycznych poszukiwań badawczych są liczne wydawnictwa — zarówno publikacje książkowe, jak i czasopisma poświęcone dziejom „małych ojczyzn”.

Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku Warmii i Mazur. Wśród nielicznych czasopism naukowych zajmujących się historią tego regionu, dominującą pozycję zajmują niewątpliwie ukazujące się od roku 1946 „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”. Rosnąca liczba regionalnych placówek naukowo-badawczych, ich prężność oraz prowadzone przez te jednostki intensywne badania stwarzają potrzebę powstawania nowych wydawnictw prezentujących efekty tychże badań, a zarazem propagujących wiedzę o dziejach regionu.

Taka sytuacja ma również miejsce w przypadku giżyckiego środowiska naukowego, prowadzącego badania dotyczące bogatej tradycji ziemi mazurskiej. Odpowiedzią środowiska historyków giżyckich na to zapotrzebowanie jest ukazująca się od roku 1997 „Masovia”¹, rocznik wydawany w Giżycku przez tamtejsze Archiwum Mazurskie².

Pismo redagują Grzegorz Białuński oraz Jan Sekta, przy współpracy naukowców ośrodków: białostockiego (Uniwersytet Białostocki), olsztyńskiego (Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) i toruńskiego (Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika), jak również zajmujących się ściśle zawężoną tematyką regionalną badaczy z Pisz czy Węgorzewa. Warta podkreślenia jest także współpraca z Uniwersytetem w Bielefeld.

Podstawowe cele, jakie przyświecały pomysłodawcom „Masovii” to przede wszystkim: prezentacja najnowszych osiągnięć badaczy zajmujących się dziejami Mazurów, dokumentowanie stanu badań nad określonymi problemami, a także, co niezwykle istotne ze względu na niedostatek tego typu wydawnictw, publikacja materiałów źródłowych stanowiących świadectwo dziejów ziemi mazurskiej.

W jaki sposób przedstawione założenia są realizowane? Na próbę odpowiedzi na to pytanie pozwala niewątpliwie lektura pięciu tomów omawianego wydawnictwa.

Tematyka pisma, zgodnie z założeniem jego twórców, jest ściśle związana z dziejami Mazurów, ze szczególnym uwzględnieniem historii Giżycka i okolic.

Na treść „Masovii” składają się następujące działy: „Przeszłość”, „Teraźniejszość”, „Źródła”, „Idee”. Znalazło się także miejsce dla, nieodłącznych dla czasopism nauko-

1 Pismo nawiązuje do tradycji — „Mitteilungen der Literarischen Gesellschaft Masovia”, które wydawane było w Giżycku w latach 1895—1928.

2 Archiwum Mazurskie jest placówką „kulturalno-naukową”, powstałą w styczniu 1995 r. Inicjatorami powstania instytucji byli przedstawiciele środowisk naukowych uniwersytetów: w Bielefeld (prof. Ulrich Mai) oraz w Warszawie (prof. Wojciech Łukowski) oraz grupa osób związanych ze Stowarzyszeniem „Wspólnota Mazurska”.

wych „Recenzji i omówień” oraz, począwszy od tomu drugiego, „Artykułów recenzyjnych i polemik” (w tym tomie pojawia się również dział „Miscellanea”).

Szczególnie interesujące ze względu na swoją zawartość są pierwsze trzy działy giżyckiego rocznika.

Dział „Przeszłość” poświęcony został wyłącznie tematyce historycznej, bogatej tradycji ziemi mazurskiej. Zamieszczane w nim teksty charakteryzuje pełen zakres chronologiczny — od starożytności³ aż do czasów nam współczesnych⁴) oraz duże zróżnicowanie tematyczne⁵, co podnosi zdecydowanie wartość naukową omawianej publikacji. Lektura materiałów umieszczanych w omawianym dziale stanowi niewątpliwie dowód na to, jak bogata, a zarazem mało znana jest historia regionu Wielkich Jezior Mazurskich.

Teksty z zakresu socjologii, będące jednym z niezbędnych elementów składających się na tzw. wiedzę historyczną, znajduje czytelnik z kolei w dziale „Teraźniejszość”⁶. Wielowątkowość i pionierski charakter tychże decyduje o tym, iż ich lektura jest niezwykle pasjonująca i rozwijająca zarazem.

Niekwestionowaną wartość poznawczą ma dział „Źródła”. Publikowane w nim materiały są przede wszystkim owocem badań archeologicznych prowadzonych na omawianym terenie⁷. Publikowanie przez „Masovię” źródeł związanych z historią Mazur jest szczególnie cenne ze względu na brak tego typu inicjatyw wydawniczych⁸.

Głównym zadaniem kolejnej „części” giżyckiego rocznika (dział „Idee”) jest prezentacja poglądów⁹, propozycji¹⁰, dyskusji, omówień oraz, co szczególnie interesujące, historii regionów o podobnych dziejach¹¹. Bogactwo omawianego działu, jego zawartość w znacznym stopniu obrazuje perspektywy i intensywność rozwoju historycznej wiedzy o regionie.

3 M. Karczewski, *Wielkie Jeziora Mazurskie w pierwszych wiekach naszej ery. Przyczynek do badań paleoekologicznych i archeologiczno-osadniczych*, Masovia, 2001, t. 4, ss. 3—27; M. Hoffmann, *Pogańskie miejsca kultu na ziemiach pruskich*, Masovia, 1999, t. 2, ss. 3—11.

4 Chociażby dwuczęściowy artykuł R. Tomkiewicza pt. *Trudne lata powojenne. Giżycko 1945—1949*, zamieszczony w tomach 1 i 2; W. Brenda, *Narodowe Zjednoczenie Wojskowe na Warmii i Mazurach po II wojnie światowej*, Masovia, 2000, t. 3, ss. 101—110.

5 W poszczególnych tomach zamieszczone są teksty zarówno o tematyce historyczno-społecznej: J. Sekta, *Ludność żydowska w Lecu (Giżycku). Zarys dziejów do końca XIX wieku*, Masovia, 1997, t. 1, ss. 37—44; J. Jasiński, *Przemiany społeczno-gospodarcze na Mazurach w XVIII—XIX wieku*, Masovia, 2002, t. 5, ss. 27—37, jak i dotyczące chociażby istoty procesu kształtowania się mitów w nauce historycznej: G. Białuński, *Bitwa pod Grunwaldem 1410 r. (w polskim ujęciu) i narodziny jej mitu*, Masovia, 2001, t. 4, ss. 31—42.

6 T. Marciniak, *Mazurska propinacja. Społeczne osobliwości czasu i miejsca*, Masovia, 1997, t. 1, ss. 71—91.

7 M. Karczewski, *Nowe źródła archeologiczne do badań nad osadnictwem epoki żelaza na środkowych i wschodnich Mazurach*, Masovia, 1997, t. 1, ss. 127—170 (artykuł wzbogacony jest licznymi ilustracjami, mapami obrazującymi rozmieszczenie stanowisk archeologicznych na omawianym terenie); M. Karczewska, *Źródła archeologiczne z Giżycka i okolic. Część I — Giżycko*, Masovia, 1997, t. 1, ss. 103—126.

8 Przykładowe publikacje źródłowe: S. Augusiewicz, *W kwestii zaopatrzenia armii szwedzko-brandenburskiej w Prusach Książęcych w okresie drugiej wojny północnej*, Masovia, 2002, t. 4, ss. 95—99 oraz niezwykle interesujące wspomnienia o powojennej sytuacji w Giżycku: K. Glejbicka, *Ślad wspomnień* (oprac. R. Tomkiewicz), Masovia, 2002, t. 4, ss. 99—116.

9 M. Wagner, *Mazurzy? Niemcy? Polacy? Uwagi dotyczące społecznej konstrukcji tożsamości etnicznej*, Masovia, 2000, t. 3, ss. 169—176.

10 W. M. Darski, *W kierunku nowej symboliki*, Masovia, 1999, t. 2, ss. 221—226.

11 L. Koćwin, *Region i regionalizm w perspektywie europejskiej. „Mała ojczyzna” w świadomości byłych mieszkańców Hrabstwa Kłodzkiego i ich następców*, Masovia, 1997, t. 1, ss. 187—201.

„Recenzje i omówienia” stanowią przegląd bieżących publikacji naukowych dotyczących dziejów ziemi mazurskiej, nie wyłączając zarówno inicjatyw lokalnych¹², jak i wydawnictw zagranicznych¹³.

Interesująca jest także lektura, nielicznych wprawdzie, „Artykułów recenzyjnych i polemik”. Wszystkie artykuły naukowe zamieszczone w giżyckim roczniku wienczy streszczenie w języku niemieckim.

Każdy numer pisma zamyka „Kronika i komunikaty” — tu czytelnik znajdzie omówienia najważniejszych wydarzeń naukowych i kulturalnych regionu oraz doniesienia o najnowszych badaniach i osiągnięciach naukowych.

Wysoka wartość naukowa omawianego wydawnictwa nie ulega najmniejszej wątpliwości. „Masovia” w sposób jak najbardziej odpowiedni i satysfakcjonujący wypełniła istniejącą do roku 1997, lukę w wiedzy na temat dziejów ziemi mazurskiej. Publikowane w tym piśmie artykuły i materiały reprezentują wysoki, udokumentowany bogatą bibliografią poziom naukowo-badawczy. „Masovia” w pełni obrazuje stan badań nad przeszłością Mazur, propagując wiedzę o tym regionie, co nie jest też bez znaczenia dla kształtu i rozwoju tychże. Tematyczne zróżnicowanie publikowanych tekstów pozytywnie wpływa na obraz rocznika, który stanowi niezwykle interesujące i jak najbardziej kompetentne źródło informacji o bogatej tradycji ziemi mazurskiej.

Inicjatywa historyków giżyckich (podobnie jak inne tego typu przedsięwzięcia, mające na celu propagowanie wiedzy na temat „małych ojczyzn”) jest ze wszech miar pożyteczna, warta kontynuacji, propagowania oraz wsparcia.

Małgorzata Sztąberska

Vergangenheit und Gegenwart der Ritterorden. Die Rezeption der Idee und die Wirklichkeit, hrsg. v. Z. H. Nowak unter Mitarbeit v. R. Czaja, *Ordines militares. Colloquia Torunensia Historica*, XI, Toruń 2001, ss. 259.

Kolejny, jedenasty już tom „Ordines militares. Colloquia Torunensia Historica” zawiera szesnaście artykułów, które dotyczą w większości recepcji idei zakonów rycerskich w czasach nowożytnych i współczesnych oraz dziejów zakonów krzyżackiego, joannitów, templariuszy, jak i innych na terytorium Europy, począwszy od średniowiecza.

Artykułem wprowadzającym jest tekst prof. Z. H. Nowaka, *Dziesięć konferencji Ordines militares — Colloquia Torunensia Historica 1981—1999*. Przedstawił w nim idee i historię konferencji dotyczących dziejów zakonów rycerskich oraz osiągnięć biorących w niej udział uczonych, których działania naukowe są wynikiem badań przez nie zainicjowanych¹.

Pierwszym artykułem merytorycznym w prezentowanym zbiorze jest praca niemieckiej badaczki Marie-Luise Favreau-Lilie *Wyobrażenie a rzeczywistość. Zakony rycerskie*

12 Zob. rec. R. Tomkiewiczza, *Znad Pisy, t. 1—3, Pisz 1995—1996*, Masovia, 1997, t. 1, ss. 204—208.

13 Zob. rec. B. Domagały, *B. Hunecke, Im Augenblick zieht sich jeder in sein Nest zurück*, Masovia, 2001, t. 4, ss. 208—212; M. Wagner (rec.), *R. Blanke, Polish-speaking German? Language and national identity among the Masurians since 1871*, Masovia, 2002, t. 5, ss. 228—232.

1 Artykuł ten jest autpodsumowaniem twórcy całego cyklu konferencji prof. Z. H. Nowaka, a zarazem rozliczeniem z ich przeprowadzenia i wyników. Profesor nie doczekał już następnej konferencji, której wynikiem jest recenzowany jedenasty tom „Colloquia”.